

## DECRETELE LUI IOSIF AL II-LEA DE REGLEMENTARE A DIJMEI DIN ANII 1786—1787 TIPĂRITE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Răscoala iobagilor români din anul 1784 condusă de Horea a readus cu acuitate în atenția lui Iosif al II-lea problema unei reglementări urbariale generale în Transilvania<sup>1</sup>. La o asemenea reglementare nu s-a putut însă ajunge, împăratului rămânându-i posibilitatea unor măsuri parțiale de reglementare pe care le și întreprinde, guvernul urmînd să le asigure publicitatea necesară în forma lor tipărită, inclusiv în limba română. Primele măsuri vizează, desigur, aspectele cele mai grave ale raporturilor urbariale, cele mai susceptibile să agraveze sau să amelioreze aceste raporturi: abuzurile de tot felul, slujba iobăgească și șerbia însăși. Seria decretelor împărătești cu acestea și începe în anul imediat următor. Astfel, cu prilejul pregătirii și desfășurării conscripției urbariale, începută în aprilie 1785, între anexele Instrucțiunilor pentru comisarii însărcinați cu luorările acestea<sup>2</sup> s-a repetat textul în 15 puncte al unui decret anterior<sup>3</sup> referitor la oprirea mai multor abuzuri („Cele mai jos însemnate necuviințe se strică și deosebit se opresc“). Decretul ștergea obligația numită *penaticum*, oprește pe stăpîni de a mai vinde iobagilor cu silă carne, de a-i obliga să crișmărească băutura stricată, crișmăritul urmînd să se socotească de acum în zilele slujbei, se ameliorează unele dispoziții ale dreptului de preemțiune, iobagii putînd să-și ducă animalele spre vînzare și în alte locuri, mai îndepărtate, se interzic abuzurile dregătorilor domnești, ale haiducilor, se desființează monopolul măcinatului la moara stăpînului ș.a. În 5 aprilie se poruncește așteptarea în liniște a decretului de reglementare urbarială care se pregătea, repetîndu-se textul unui decret al Mariei Tereza din 14 iunie 1776, publicat în împrejurări asemănătoare<sup>4</sup>. În 22 august se decretează desființarea șerbiei<sup>5</sup>, în 7 noiembrie același an 1785 se oprește stăpînul feudal de a mai cere slujbe în zilele de sărbătoare stabilite pentru români<sup>6</sup>.

<sup>1</sup> ... *Ist. Rom.*, III, 1964, p. 776—785.

<sup>2</sup> „Benigna Instructio pro Magistratualibus Urbariam Regulationem Exequentibus deserviens“ ... Lit. H. Nr. 8.

<sup>3</sup> Il. Pușcariu, *Documente pentru limbă și istorie*, II, Sibiu, 1897, p. 107—109.

<sup>4</sup> D. Prodan, *Desființarea șerbiei în Transilvania în SMIM.*, VII, 1974, p. 30—31.

<sup>5</sup> D. Prodan, *op. cit.*

<sup>6</sup> *Foaia bisericească și școlastică*, 1889, III, nr. 2, p. 23—24.

Decretele de reglementare a dijmei din anii 1786—1787 continuă seria acestor măsuri ale politicii curții în problema urbanială din Transilvania.

Primul, în ordinea cronologică a emiterii lor, a fost decretul din 7 septembrie 1786 (vezi Anexa I) publicat de guvernium în 28 noiembrie 1786 cu Nr. 928; 11.092. Îl cunoaștem, în versiunea lui românească, numai în forma cuprinsă într-o ediție reunită a 46 de decrete împărătești, aulice și de ordonanțe guberniale tipărită de Petru Bart la Sibiu în anul 1789<sup>7</sup>. Prin acest decret se poruncește ca dijma din porci și din stupi să se ia numai în porcei din cei prăsiți în acel an și, respectiv, în roi, din cei roțiți în acel an.

A doua reglementare a fost decretul din 6 noiembrie 1786 publicat de guvernium cu data de 28 noiembrie 1786, Nr. 537; 10.978 (vezi Anexa II), cuprins și acesta în aceeași ediție a legilor de care aminteam mai sus<sup>8</sup>, și, republicat, în 22 martie 1787 cu Nr. 2502 (vezi Anexa III) ca o tipăritură de sine stătătoare, apărută tot la Sibiu în tipografia lui Petru Bart<sup>9</sup>. Decretul stabilește ca luarea dijmei și a nonei să se facă cel târziu în 24 de ore de la așezarea recoltei în clăi, pentru ca țărani să-și poată transporta recolta ferind-o astfel de vreme rea și de ploaie. Dacă stăpînul sau dijmuitorii lui n-ar însemna în acest rîstimp partea convenită ca dijma, țaranul împreună cu judele satului sau cu jurații să însemneze ei partea de dijma pe care, lăsînd-o pe cîmp, vor fi liberi să-și poată căra recolta proprie.

Al treilea a fost decretul din 16 februarie 1787 (vezi Anexa IV), publicat de guvernium în 17 aprilie 1787 cu Nr. 3568, pe care îl cunoaștem tot din culegerea poruncilor tipărită în 1789<sup>10</sup>. Acesta prevede ca dijmele pe seama fiscului să se ia ca și pe celelalte domenii, adică să nu se mai ceară dijma stupilor în natură, ci să se răscumpere coșnița cu 3 crețari, tot așa și pentru dijma din miei.

În sfîrșit, al patrulea decret de reglementare a dijmei este cel din 26 martie 1787, publicat de guvernium la 2 mai 1787 cu Nr. 3967 (vezi Anexa V), prin care se completează decretul din 6 noiembrie 1786 referitor la strîngerea dijmelor din cereale cu dispoziția ca numărarea clăilor pentru dijmuire stăpînul să o poată face începînd cu ce clăie dorește<sup>11</sup>.

Măsurile de reglementare a dijmei date în anii 1786—1787, ca și reglementările anterioare sau care vor urma, poartă și acestea amprenta spiritului reformist al politicii agrare a lui Iosif al II-lea, menită în esență să mențină

<sup>7</sup> „Extractul ceal hronologhicesc a porâncilor cealor împărătești din anul 1786, 1787, 1788, care pentru aceea să dă în tipar afară tuturor ca să să păzească prin toți aceaste porânci și ca să nu poată zice nimenea cumcă nu le-au știut”, f. 1v.

<sup>8</sup> „Extractul ceal hronologhicesc”, f. 1 r—v.

<sup>9</sup> Biblioteca Academiei. Filiala Cluj-Napoca, Ms. A 626, Col. Mike, f. 407. (Tipăritura — 1 f., cu caractere chirilice identice cu cele ale lui Petru Bart — o semnalăm totodată și ca pe o contribuție la Cartea Românească Veche).

<sup>10</sup> „Extractul ceal hronologhicesc”, f. 7v—8r.

<sup>11</sup> Ca tipăritură a fost semnalată bibliografic de D. M. Păpurică, *Foi volante din colecțiile Bibliotecii Centrale de Stat*, în *Revista bibliotecilor*, 1969, XXII, nr. 2, p. 99, nr. 7; și de Daniela Poenaru, *Contribuții la Bibliografia românească veche*, Tîrgoviște, 1973, p. 77, nr. 72. Textul dat de noi în Anexă, după un exemplar la Biblioteca Academiei. Filiala Cluj-Napoca, Ms. A 626, Col. Mike, f. 402.

caracterul feudal al raporturilor agrare dar într-o formă mai atenuată, prin deplasarea lor din domeniul dreptului privat în domeniul dreptului public. Reglementările nu numai că nu pun sub semnul întrebării această obligație feudală tradițională dar o mențin cu toate categoriile sale, mențin atât dijma cît și nona, mențin atât dijmele din semănături cît și pe cele din animale și din stupi. Măsurile luate vizează doar ameliorarea unor condiții privitoare la perceperea lor, importante și acestea dar insuficiente în raport cu năzuințele țărănimii de desființare a iobăgiei însăși cu întregul ei cortegiu de servituți, așa cum au fost acestea prefigurate în răscoală.

AUREL RĂDUȚIU

## ANEXE

### I

928. 11.092/1786

Preainălțată Mărirea a Sa cu mijlocirea decretului său de la 7 septembrie a.c. trimis sau milostivit a porânci ca numai din prășila porcilor de anul acela, adică din porci așjiderea și pentru stupi adică din roi în anul acela roiți, după gândul leagilor să să poată lua zeciuală.

S-au dat din Crăescul Gubernium al Ardealului în Sibii, 28 noiembrie 1786.

### II

1017. 10.978/1786

Fiindcă de multe ori s-au dovedit precum că prin dejmuirea cea întîrziată a zeciuelii sau al noaelii, care trebuie tot supusul stăpînului sau dijmuitorului său din secerișul său să dea, cu mare stricăciune trebuie săracul supus să să uite la bucatele sale ceale de demult săcerate, cum potrezesc, pentru aceia s-au îndurat Mărirea a sa Împărătească și Crăească prin milostivul său decret de curte dat la 6 noiembrie a.c. întru obstea aceasta a hotărî, sau domnii pămîntului spre înștiințare dătătorului de zeciuală sau noaoială în natură așa precum l-au secerat și în curci pus, în 24 de ceasuri dejma sa a lua, adică a dejmui holda; și după trecerea acestor ceasuri are slobozenie dătătorul de dejmuială prin biru satului, sau jurați, holda sa a o dejmui și apoi roada sa, lăsînd dejma după dînsa, o poate duce. Pentru aceia vor avea dătoria ducătorii aceasta preainălțată gîndită voia tuturor din încungiurul său a o vesti și spre împlinirea acestia buna poartare a avea.

S-au dat din Crăescul Gubernium al Ardealului în Sibii; 28 noiembrie 1786.

### III

1502/1787

Noi a prea Înălțatei chesaro crăești și apostolicești măriri al domnului domn Iosif al doilea al împăratului romanilor, craiul Țării Ungurești, arhipovățuitorului Austrii și a Mare prințipului al Ardealului crăesc gubernium, tuturor care vor ceti sau vor auzi aceasta decretul-să, credincioșilor înălții sale, tot binele poftind, mila căsaro criiască aceia prea milostivii împărății o închinăm.



stăpînul sau domnul dijmei iuş sau voinţă să aibă în toate pămînturile de la acea clae să începă numărarea dijmei de la care îi va fi voea ca așa înceluşagu care ar putea izvorî din acea îngăduinţă ce li s-au făcut celora ce dau dijma dăpă paza mai sus numitei porunci toate aceale obiciauri și rînduieli care până acuma s-au ținut în sus, încitu-i peantru vremea dijmuitalui, ştearse să fie.

Care această mai din urmă înălțată crăiască poruncă fieşte căruia peantru ținearea prin acest patent spre știință să face.

S-au dat din crăescul gubearnium al Țării Ardealului în Sibiu în 2 zile a luni lui mai anul domnului 1787.

Baron Samoilă Bruchental m. p.

Mihail Soterius m. p.

## DIE IN RUMÄNISCHER SPRACHE GEDRUCKTEN DEKRETE JOSEPHS II. AUS DEN JAHREN 1786—1787 ZUR REGELUNG DER ZEHNTABGABE

(Zusammenfassung)

Es werden die Dekrete Joseph II. zur Regelung der Zehntabgabe, vom 7. September und 6. November 1786, sowie dem 16. Februar und 26. März 1787 vorgestellt, die vom Siebenbürgischen Gubernium als Drucke in rumänischer Sprache publiziert wurden; ihr Wortlaut wird auch im Anhang veröffentlicht.

Diese Regelungen beziehen sich auf die Bedingungen unter denen der Zehnte nach Schweinen und Bienenstöcken (die Dekrete vom 7. September 1786 bzw. 16. Februar 1787) sowie nach Getreide (die Dekrete vom 6. November 1786 und 26. März 1787) eingehoben werden soll.

Die im Aufsatz gebotenen Angaben stellen zugleich einen Beitrag zum bibliographischen Repertorium des alten rumänischen Buches (Biblioteca românească veche = B.R.V.) dar, zu dem ein bisher unbekannter Druck hinzukommt, das Dekret vom 6. November 1786, das als Erlass des siebenbürgischen Guberniums am 22 März 1787 veröffentlicht und im gleichen Jahr in Hermannstadt bei Peter Barth gedruckt wurde.